

Nemrut Dağı: İsim İkilemi Gölgesinde Bir Dağ

“UNESCO’nun Gözünden Nemrut: Yanlış İsim, Doğru Miras. Antiochos’un jeoloji ve kültürü zirvede buluşturan iradesi, efsanevi tiranın gölgesinden sıyrılıyor.”

Oğuz Mülayim
Türkiye Petrolleri A.O, Adıyaman
Bölge Müdürlüğü, 02040,
Adıyaman, Türkiye
(omulayim@tpao.gov.tr)

Güneydoğu Anadolu’nun çorak yaylalarında, sert kireçtaşı sırtların arasından 2.150 metreye ulaşan Nemrut Dağı, zirve-
sindeki devasa tanrı ve kral heykelleriyle UNESCO’nun liste-
sinde hak ettiği yeri alan, dünya çapında tanınan bir ikondur.
Fakat bu muazzam manzaranın ardında, dağın adına sinmiş
çarpıcı bir tarihsel ironi yatar: Yüzyılların sisinde, anıtların ger-
çek mimarı, Kommagene’nin ışıltılı Kralı I. Antiochos (M.Ö.
69-34) unutulmuş; yerini, Tevrat ve Kur’an’ın sayfalarından
fırlamış efsanevi tirandan kaynaklanan “Nemrut” adını al-
mıştır. Bu makalede, Nemrut’un hikâyesini, jeolojik zamanın
milyonlarca yıllık izlerinden başlayarak, insanın doğaya hük-
metme ve ölümsüzlük arayışındaki kararlı iradesine, nihaye-
tinde coğrafyanın kültürel belleği nasıl şekillendirip bazen na-
sıl köklü yanlışlara sürükleyebildiğine uzanan bir yolculukla
keşfedeceğiz.

Jeolojik Durum: Yükselen Bir Dev

Nemrut Dağı, Adıyaman ve Kahta'nın çorak plato-larını aniden yırtarcasına, göğe doğru 2.206 metreye (Şekil 1) uzanan görkemli bir jeolojik anıttır. Coğrafi konumu itibarıyla Güneydoğu Anadolu ile Doğu Anadolu bölgelerinin keskin bir şekilde bulunduğu bu nokta olarak da tanımlanır. Ancak Nemrut'un asıl karakteri, Anadolu'nun jeolojik açıdan en dinamik ve hareketli bölgelerinden birinin tam kalbinde yer almasından gelir. Büyük fay hatlarının birleşim noktasına tehlikeli bir yakınlıkta, özellikle de devasa Doğu Anadolu Fay Hattı (DAF)'nın doğrudan etki alanında bulunur [1]. Bu yakınlık, bölgeyi sayısız yan fay (küçük kırık hatlar) ile adeta delik deşik eder. Sonuçta Nemrut Dağı ve çevresi, Doğu Anadolu Fay Sistemi'nin aktif segmentleri tarafından sınırlanan, sürekli şekillenen ve yüksek sismik risk barındıran dramatik bir tektonik koridor haline gelmiştir [1]. Bu jeolojik çeşitlilik, Nemrut Dağı'nı sadece tarihi kalıntılarıyla değil, aynı zamanda jeolojik geçmişi ve dinamik yapısıyla da büyüleyici bir doğa harikası yapmaktadır. Bu jeolojik hareketliliğin mirası, dağın ve çevre arazinin inanılmaz derecede karmaşık ve çeşitli yapısında kendini gösterir. Nemrut ve çevre-

si, adeta yer bilimciler için vazgeçilmez bir doğal açık hava laboratuvarı niteliğindedir. Bu laboratuvarda gözlerinizi şu olağanüstü oluşumlar alır: Milyonlarca yıllık tektonik baskının büktüğü, kırdığı devasa kıvrılmış ve kırılmış katmanlar, yer kabuğundaki ani kırılmaların yarattığı dik yamaçlar ve onları oyup derinleştiren vadi ve kanyonlar (Şekil 2), kireçtaşının suyla dansı sonucu oluşan lapya-lar (oluklu yüzeyler) ve dolinler (çöküntü çukurları) gibi tipik yüzey karstlaşması örnekleri (Şekil 3). Farklı jeolojik dönemlerden, farklı kökenlere sahip kayaç gruplarının yan yana, üst üste görülebileceği jeolojik bir mozaik. Bu özellikler, dağın sadece yüksekliğiyle değil, jeolojik geçmişinin şiddeti ve çeşitliliğiyle de nefes kesici olduğunu kanıtlar niteliktedir.

Nemrut Dağı ve çevresinin jeolojisi, özellikle sığ (neritik) fasiyeste kireçtaşları içerisinde yer almaktadır. Doğu Anadolu'da geniş bir yayılıma sahip olan Midyat Grubu'na ait bu birim, 50-500 m kalınlığa sahip olup kireçtaşı ve dolomitik özellikler gösterir [1,2]. Denizel ortamda oluşmuş olan birim; bej renkli, ince-orta-kalın tabakalı, nummulit fosilleri içeren, sağlam, rekristalize

Şekil 1. Nemrut Dağı Tümlüsü (Adıyaman): Kommagene Kralı I. Antiochos'un inşa ettirdiği bu anıtsal tümlüs, zirvede yer alan dev tanrı heykelleri, teraslar ve kutsal alanlarıyla kültürel ve jeolojik mirasın eşsiz bir sentezini sunar. M.Ö. 1. yüzyıla tarihlenen bu yapı, Güneydoğu Anadolu'nun sert kireçtaşı sırtları üzerinde yükselir ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'nde yer almaktadır (Fotoğraf: [4]).

Şekil 2. Atatürk Barajı manzarası: Miyosen dönemi fay aktivitesi sonucu gelişmiş fay diklikleri, bölgenin tektonik geçmişine dair önemli jeomorfolojik ipuçları sunmaktadır [5].

biyosparit ve mikritik kireçtaşından oluşur. Fosil içeriğine dayanılarak birimin yaşı Eosen olarak belirlenmiştir [2]. Kireçtaşı, jeolojik zaman içinde oluşan mikro çatlaklar (mikro eklemler) içerir. Bu çatlaklar kısmen sparitik kalsit ile dolmuştur. Ancak yüzeye yakın kesimlerdeki çatlaklar kısmen açıktır. Yüzey ve yeraltı sularının kireçtaşını çözmesi sonucu, mikro çatlaklar boyunca mikro-karstik yapılar gelişmiştir. Boyutları birkaç santimetre mertebesinde olan bu karstik boşluklardan yüzey suları kolayca kayaç içine sızar. Nemli olan bu küçük karstik zonlar yer yer likenlerle kaplıdır [3].

Mülkiyet Durumu

Nemrut Dağı Tümülüsü ve onu çevreleyen teraslar, resmi tapu kayıtlarına göre, Adıyaman İlının Kahta İlçesi'ne bağlı Karadut Köyü sınırları içindeki Kalecik mevkiinde konumlanmaktadır. Bu eşsiz arkeolojik alanın tam mülkiyeti, Maliye Hazinesi'ne aittir. Tümülüsün kapladığı yaklaşık 2 hektarlık (27.470 m²) ana alan ile çevresin-

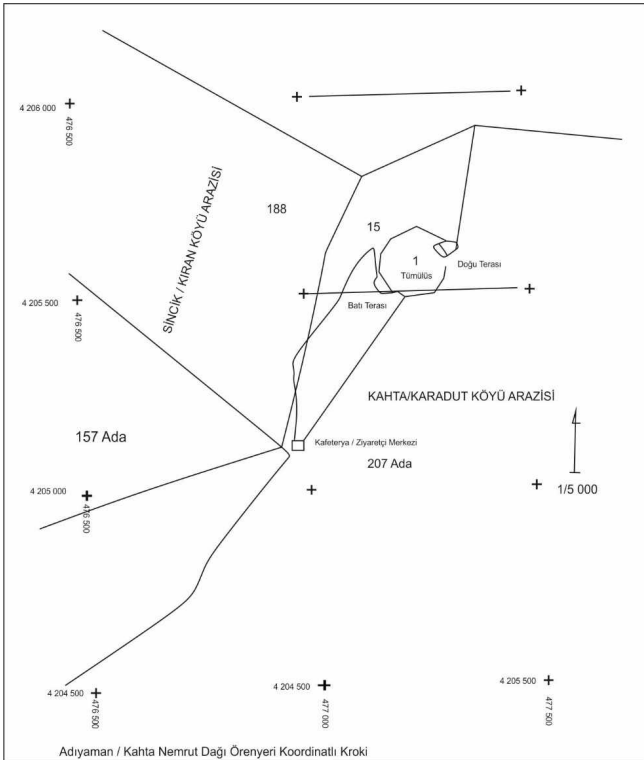
deki kültürel peyzajı içeren teraslar, 207 ada, 1 numaralı parselde kayıtlıdır (Şekil 4: Tapu Kaydı Örneği). Bu mülkiyet yapısı, Nemrut Dağı'nın ulusal ölçekte korunması gereken bir kültür varlığı olarak devlet güvencesi altında olduğunun resmi kanıtıdır. Hazinesinin mülkiyetinde olması, alanın korunması, yönetimi ve gelecek nesillere aktarılması sorumluluğunun doğrudan devlete ait olduğu anlamına gelir.

3. Nemrut Dağı Karmaşası: İki Dağ, Bir İsim ve Tarihin Gölgesi

Türkiye'de "Nemrut" veya "Nemrud" adını taşıyan birden fazla dağın bulunması hem akademik literatürde hem de popüler kaynaklarda sık sık karışıklığa yol açan bir durumdur. Bu isim benzerliğinin kökenini ve yarattığı ikilemi anlamak, Adıyaman'daki bu antik hazineyi doğru bir şekilde konumlandırmak için gereklidir.

Şekil 3. Nemrut Dağı'nın doğu yamacında, Eosen yaşlı kireçtaşı çökelleri üzerinde gelişen karstik şekiller; yüzeysel erime süreçlerinin etkisiyle oluşmuş lapy, dolin ve benzeri yapıları yansıtmaktadır [5].

Şekil 4. Nemrut Tümlüsü mülkiyet durumunu gösteren koordinatlı kroki (Adıyaman Valiliği, İl Kültür Müdürlüğü'nden temin edilmiştir).

3.1 Yanlış İsmi Tohumları: Bir Kültürel Kimlik Kayması

"Nemrut" isminin dağa nasıl yapıştığı sorusu, bir kültürel hafıza kaymasının hikayesidir. Binlerce yıl önce bu görkemli anıtı inşa ettiren Kommagene Kralı I. Antiochos'un ismi, zamanın sislerinde silinirken; dağ, yakın çevredeki halk tarafından, Tevrat ve Kur'an'da tanrıya meydan okuyan efsanevi tiran Nemrud/Nemrut ile özdeşleştirilmiştir. Bu kimlik transferi, olasılıkla zirvedeki devasa heykellerin ihtişamı ve "tanrı-kral" kültünün varlığı ile efsanedeki Nemrut'un kibri arasında kurulan bağlantıdan doğmuştur. Tarihin ironisi, gerçek mimarın unutulup, dağa onu inşa eden medeniyeti yok etmekle suçlanan bir figürün adının verilmesidir.

3.2 İki Dağ, İki Farklı Evren: Arkeolojinin Tacı ile Jeolojinin Şahidi

Adıyaman Nemrut Dağı: Kahta Ovası'na hükmeden bu zirve (Şekil 5), insanlığın ölümsüzlük arayışının ve kozmopolit inancın anıtıdır. Komma-

gene Kralı I. Antiochos'un mezar anıtı (tümülüs) ve tanrı-kral heykelleriyle taçlanmış terasları, onu dünya çapında tanınan, UNESCO Dünya Mirası listesindeki eşsiz bir arkeolojik hazine yapar. Buradaki görkem tamamen insan elinin ve zihninin ürünüdür.

Şekil 5. Antiochos'un tümülüsü. 19. yüzyıl kazı izleri (kırmızı çizgiler), anıtın tahribatını belgeliyor.

Bitlis Nemrut Dağı (Volkani): Van Gölü'nün mavi sularına komşu Tatvan'da yükselen bu dev (Şekil 6), doğanın gücünün ve zamanın yavaş ritminin şahididir. Jeolojik geçmişi aktif bir yanardağ olan bu dağın en çarpıcı özelliği, kraterinde oluşan göz kamaştırıcı Nemrut Krater Gölü'dür. Burası, buzul gölleri, lav akıntıları ve volkanik konisiyle tamamen doğal süreçlerin yarattığı bir jeolojik harikadır (Tablo 1).

Tablo 1. İki Nemrut Dağı'nın Karşılaştırması.

İki Nemrut Dağı'nın Karşılaştırması		
Özellik	Adıyaman (Kültürel)	Bitlis (Doğal)
Yaş	MÖ 1. yy	1441 CE patlama [6]
UNESCO	Kültürel Miras (1987)	Yok

3.3 İsmi'nin Yükü: Olumsuz Çağrışımlar ve Beklenmedik Bir Koruma Kalkanı

Adıyaman Nemrut Dağı üzerine çalışan araştırmacılar, ilginç ve paradoksal bir sosyolojik gerçeği kaydetmişlerdir: "Nemrut" isminin olumsuz kültürel ve dini çağrışımlar yaratması (Şekil 7); Tevrat ve Kur'an'da anlatılan, tanrıya kafa tutan, kibirli ve zorba Kral Nemrut figürüyle özdeşleştirilmesi; yerel halkın bir kısmında dağa ve anıtlarına karşı bir mesafe ve hatta çekinceli bir saygı duygusu oluşturmuştur. Bu mesafe, belki de tarihi eserlerin kasıtlı tahribatını önleyen beklenmedik bir koruma kalkanı işlevi görmüş olabilir. Halk arasındaki yaygın yorumlar şu şekilde özetlenebilir:

Dev Heykeller-Kibirin Taşlaşmış İfadesi: Zirvede 10 metreyi aşan devasa tanrı ve kral heykellerinin muazzam boyutu ve her birinin farklı bir ilahi varlığı (Zeus, Apollo, Herakles) temsil etmesi, doğrudan efsanevi Nemrut'un "tanrılık iddiasına" atfedilir. Bu heykeller, halk gözünde, Nemrut'un kibrinin ve tanrısal konum kazanma girişiminin somut, taşlaşmış kanıtları olarak yorumlanmıştır. Efsaneye göre Nemrut, kendisine

Şekil 6. Bitlis'teki stratovolkanik Nemrut Dağı. Krater gölü, volkanizmanın jeomorfolojik mirasıdır (https://tr.wikipedia.org/wiki/Nemrut_G%C3%B6lü).

tapınılmasını emreden bir zorbaydı; bu devasa figürler de onun bu emrinin fiziksel tezahürü olarak görülmüştür.

Şekil 7. Nimrod tasviri (David Scott, 1832, <https://en.wikipedia.org/wiki/Nimrod>).

Zirvedeki Yıkım ve İlahi Gazap İnan-

cı: Dağın zirvesinde, devrilmiş ve paramparça olmuş heykel kafalarının dramatik manzarası (Şekil 7), yerel halkın zihninde kutsal metinlerdeki başka bir efsaneyle güçlü bir paralellik kurar: Nemrut'un göğe ulaşmak için yaptırdığı, ancak tanrı tarafından yıkılan meşhur Babil Kulesi gibi. Bu görsel benzerlikten hareketle, zirvedeki harabe halinin, Nemrut'un küstahça "tanrılık iddiasına" ve kibrine verilmiş somut bir ilahi cezanın işareti olduğu düşüncesi kök salmıştır. Heykellerin başlarının gövdesinden ayrı düşmüş hali, adeta tanrının gazabıyla cezalandırılan kralın düşüşünün metaforik bir temsili olarak yorumlanır.

İşte bu güçlü kültürel kodlama ve mitolojik özdeşleştirme süreci sayesinde, Kommagene Krallığı'na ait olan bu antik heykeller ve kalıntılar, tarihsel gerçeklikten kopararak tamamen efsanevi tiran Nemrut'a mal edilmiştir. Dağa «Nemrut Dağı» isminin verilmesi ve Bitlis'teki volkanik kalderanın da aynı efsanevi ismi taşıması, insanın

doğayı ve tarihi kalıntıları, kolektif hafızasındaki güçlü dini anlatılar ve mitlerle anlamlandırma çabasının çarpıcı bir antropolojik örneğidir. Bu, Nemrut efsanesinin Yakın Doğu toplumlarının kültürel imgelemindeki derin ve yaygın etkisinin de bir göstergesidir.

İsmin Kökeni, Yazım Kargaşası ve Toplumsal Yansımaları

4.1 Nemrut/Nemrud: Etimolojik Labirent ve Sosyolojik Etki

Adıyaman'da yürütülen saha çalışmaları ve yerel yönetici/bölge sakinleriyle yapılan görüşmeler, "Nemrud" isminin dini bağlamda taşıdığı ağır olumsuz çağrışımlara sürekli dikkat çekmiştir. Bu çağrışımlar, yerel halkta tarihi mirasa karşı derin bir önyargı ve mesafe duygusuna yol açmış, tümülüsün ve anıtların toplumsal benimsenmesini ve aktif korunmasını ciddi şekilde zorlaştıran bir faktör olarak öne çıkmıştır.

İsmin kökenine dair akademik araştırmalar, fonetik varyasyonlar («Nemrut», «Nemrud», «Nemrod», «Nimrod») olsa da, temelde Tevrat'ta ve İncil'deki Nimrod figürüne dayandığını göstermektedir. Konuya dair kapsamlı bir etimolojik analiz, ODTÜ-KNKG'P'nin Çevre Düzenleme Avan Projesi Raporu'nda (2008: 428 vd.) "Nemrut/Nemrud Adının Etimolojisi" başlığı altında detaylandırılmıştır [7].

Tarihsel Tanıklıklar ve Akademik Yorumlar

Osman Hamdi Bey (1883): "Le Tumulus de Nemrud Dag" eserinde ismin kökenini şöyle açıklar: "Nemrud Dağ ismi Müslümanlar nezdinde, devasa eserler inşa eden ve gücü karşısında hiçbir şeyin duramadığı ilk hükümdar Nemrod'dan gelir. Halk geleneği, boyutları olağanüstü olan -ister doğal ister insan yapımı olsun- her eseri ona atfetme eğilimindedir. Bu nedenle Suriye, Mezopotamya ve Önyasya'da çok sayıda 'Nemrud Tepesi', 'Nemrud Dağı' veya 'Nemrud Kalesi' bulunur." [8] Hamdi Bey, ismin efsanevi özdeşleştirmenin coğrafi yaygınlığını vurgular.

Theresa Goell bölgedeki ilk seferinde tanıştığı, çok dilli ve saygın okul müdürü Bedri Özbeyden şunları aktarır: "Özbey, Nemrut Dağı'nın Fars ve

Arap kaynaklarında çok iyi bilindiğini söyleyince heyecanlandım. Ne var ki, bu Doğu kaynaklarında, Batı literatüründeki bilgi boşluğunu dolduracak somut bir belgeye ulaşamadım.” [9] Goell’in bu aktarımı, ismin kökeninin büyük olasılıkla Arap/Fars efsaneleri ve kutsal metinlerdeki (Tevrat, İncil, Kur’an) Nemrod/Nimrod anlatılarıyla bağlantılı olduğunu gösterir.

Prof. Dr. Sencer Şahin, yazım ve anlam karmaşasına kesin bir açıklık getirmeye çalışır: “Yaygın ‘Nemrut Dağı’ yazımı yerine ‘Nemrud Dağ’ tercih edilmelidir. Çünkü buradaki ‘Nemrud’, Tevrat’taki Nimrod ile doğrudan özdeş değildir; ondan türetilmiş bir sıfattır. Dolayısıyla, ‘Nemrut(’un) Dağı’ değil, tıpkı Bozdağ veya Uludağ örneklerindeki gibi bir nitelik belirten ‘Nemrud-Dağ’dır (Yüce/Görkemli/Devasa Dağ). ‘T’ sesinin ‘d’ye dönüşmesi (Nemrud > Nemrut) ise, Türkçe dilbilgisi kuralları ve genel kullanım alışkanlığı (sert ünsüz yumuşaması) ile açıklanabilir; sonraki ‘d’ sesinin etkisiyle ‘t’ sesi yumuşayarak ‘d’ olmuş, ancak yazıda zamanla ‘t’ ile sabitlemiştir.” [10] Şahin, ismin bir özel isim değil, bir sıfat tamlaması olduğuna ve yazım farkının fonetik bir evrim sonucu ortaya çıktığına işaret eder.

4.2 ODTÜ’nün Bilimsel Yaklaşımı ve Çözüm Önerileri

Bu efsanelerde de görüldüğü üzere anlatılan Nemrod, Nimrod veya Nemrut’un aslında bu alandaki anıtla tarihsel, zamansal ve mekansal olarak kesin bir bağlantısı yoktur. Nemrut adının kullanılmasının nedeni çeşitli kaynaklarda da değinildiği gibi buranın “put” çağırışımı yapması veya anıtsal boyuttaki insan eliyle yapılmış eserlere veya doğal oluşumlara genelde Mezopotamya’da bu adın verilmesi olabilir. Görüldüğü gibi tarihte veya dini kitaplarda adı geçen Nimrod’un, bu anıtın yapılış tarihi ile arasında yaklaşık 3000 yıllık bir zaman dilimi vardır.

Sözcük anlamı olarak da Nemrut Türkçe’de “yüzü gülmez, acımaz, can yakıcı” olarak açıklanmaktadır (<http://tdk.gov.tr>). Sözcüğün kökenbilim araştırması yapılmamış olmakla birlikte, kökeninde bu efsanelere bağlı olabileceği düşünülmelidir. Nemrut adının bu nedenlerle yörede olumsuz bir çağırışımı olması tüm bu geleneksel efsane, hikayeler ve dini bakış açısına bağlı olmalıdır. Anıtın yöre halkı veya ziyaretçiler tarafından benimsen-

mesi, sahiplenilmesi açısından bu bakış açısı kuşkusuz bir önem taşımaktadır. Bu reddediş, ön yargı ve olumsuz bakışın önlenmesinin en iyi yolu alanda yapılacak olan Hizmet evinde, basında, alanda yapılan paydaşlarla toplantılarda bu konuya da yer ayırıp halkın aydınlatılmasıdır.

Ayrıca tüm büyük dinlerin, çeşitli efsanelerin ortak mirası olan bu hikayelerin Ortadoğu ülkelerinin Mezopotamya’dan kalan ortak kültürel mirası şeklinde de ele alınıp, araştırılarak sunumu farklı eğitim, kültür ve inanca sahip insanların ilgisini çekmesini sağlayacaktır.

Bu tartışmalar ve halktaki algı göz önüne alınarak, ODTÜ tarafından yürütülen bilimsel projelerde Adıyaman’daki anıt için “Nemrut Dağı Tümülüsü” ismi benimsenmiş ve kullanılmıştır. Amaç, bu eşsiz kültür mirasını, ismin yarattığı tarihsel veya dini önyargılardan arındırarak, herkesin sahipnebileceği bir değer olarak öne çıkarmaktır.

Önerilen İletişim Stratejileri:

- Ziyaretçi Merkezlerinde interaktif sergilerle ismin kökeni ve anıtın gerçek kronolojisi anlatılmalı,
- Yerel halkla düzenli toplantılarda dilsel dönüşüm ve kültürel mirasın tarafsız değeri vurgulanmalı,
- Eğitim materyallerinde Nemrut Dağı’nın, Mezopotamya’nın çok kültürlü mirasının sembolü olduğu işlenmeli,
- Uluslararası tanıtımda “Mount Nemrud” yerine “Nemrut Dağı Tumulus” terimi tutarlılıkla kullanılmalıdır.

“Nemrut” ismi, dilin doğal evrimi ve kültürel hafızanın kesişiminde şekillenmiştir. ODTÜ’nün benimsediği terminoloji, bu arkeolojik hazineyi hem akademik doğrulukla temsil etmekte ve hem de toplumsal bütünleşmeyi desteklemektedir. Anıtın evrensel değerinin vurgulanması, onu yüzyıllardır süren yanlış aidiyetlerin gölgesinden kurtaracaktır.

4.3 Jeolojinin İşareti, Kültürün Belleği

Nemrut Dağı, Anadolu’nun jeolojik hikayelerle dolu bir sayfasıdır. Antiochos’un kayalara oyduğu miras, sonradan “Nemrut” adıyla anılsa da dağın gerçek kimliği kayaç katmanlarında, fay hatlarında ve astronomik hizalanmalarda saklıdır. Bu örnek adeta şunu hatırlatır: Yerküre şekil-

lendirir, ama insan onu efsaneye dönüştürür.

“Nemrut Dağı, yanlış ismiyle doğru bir keşfin kapısını araladı: İnsan medeniyetinin jeolojiye yazdığı en görkemli şiir burada yatıyor.”

4.4 UNESCO’dan Şaşırtıcı Bir Vurgu: Nemrut Dağı’nın Asıl Değeri Nerede?

1987 yılında Nemrut Dağı, olağanüstü evrensel değeri nedeniyle UNESCO Dünya Mirası Listesi’ne alındı. Ancak komitenin bu kararı verirken yaptığı bir vurgu dikkat çekiciydi:

“Bu eşsiz miras alanının önemi, adını taşıdığı efsanevi kral Nemrut’tan değil, Kommagene Uygarlığı’nın yarattığı benzersiz doğa-kültür buluşmasından kaynaklanır.”

UNESCO bilim insanlarına göre Nemrut Dağı’nın asıl büyüleyici yanı, insanın doğayla uyum içinde yarattığı mucizeydi. Kommagene Krallığı, bu görkemli dağın zirvesini adeta bir açık hava tapınağına dönüştürmüştü. Dev tanrı heykelleri, mezar anıtı (tümülüs) ve kutsal alanlar, jeolojik zamanların şekillendirdiği bu sert ve yalın coğrafyaya, insanlığın sanatsal ve düşünsel mirasını nakış gibi işlemişti. Kısacası UNESCO diyor ki:

“Burayı özel kılan, dağın adını aldığı kibirli kral efsanesi değil, Kommagene halkının bu sert ve yüksek coğrafyada, jeolojik mirasın üzerine inşa ettiği görkemli kültürel sentezdir. Doğa ile insanın bu nadir uyumu, onu dünya çapında önemli kılıyor.”

Sonuç: Yanlış İsim, Doğru Miras

Nemrut Dağı, jeolojik dinamiklerle kültürel yaratımın eşsiz bir buluşma noktasıdır. Bu çalışma, dağın kimliğine dair üç temel gerçeği ortaya koymuştur:

Jeolojik Kimlik: Doğu Anadolu Fay Hattı’nın sismik etkisiyle şekillenen Nemrut Dağı, kıvrımlı katmanları, karstik oluşumları ve fay sarplıklarıyla Anadolu’nun jeolojik belleğini taşır. UNESCO’nun vurguladığı “doğa-kültür uyumu”nun temeli, bu dinamik coğrafyada yatar.

Tarihsel Yanılgı: Heykellerin ve tümülüsün gerçek mimarı Kommagene Kralı I. Antiochos (M.Ö 69-34), adını Tevrat ve Kur’an’daki efsanevi tiran “Nemrut”a bırakmıştır. Bu isim kargaşası,

halkın dini önyargılarla mirası sahiplenmesini engellemiş; anıtı “kibir” ve “ilahi ceza” ile ilişkilendiren bir anlatı doğurmuştur.

Kültürel Dönüşüm: ODTÜ’nün “Nemrut Dağı Tümülüsü” adlandırması, mirası önyargılardan arındırma çabasını simgeler. UNESCO’nun da altını çizdiği gibi asıl değer, Antiochos’un “jeolojiye yazdığı şiir”dedir: İnsanın, sert coğrafyada yarattığı sanatsal ve düşünsel sentez.

Teşekkürler

Bu yazının kaleme alınması için beni cesaretlendiren Sayın Prof. Dr. Nizamettin Kazancı’ya, değerlendirmeleri ve düzeltmeleri ile makaleye katkıda bulunan Sayın Prof. Dr. Neriman Şahin Güçhan’a, Sayın Prof. Dr. Sacit Özer’e, Sayın Dr. Fatih Koroğlu ve Dr. Onur Alkaç’a, içtenlikle teşekkürü bir borç bilirim.

Kaynakça

- [1] Sarıdaş B. Cendere Sahası ve Nemrut Dağı dolayının jeolojisi. TPAO, Arama Grubu Başkanlığı, Rapor No: 2826, 23 s., 1991.
- [2] Yılmaz E. ve Duran O. Güneydoğu Anadolu Bölgesi otokton ve allokon birimler stratigrafi adlama kılavuzu. TPAO, Ankara (in Turkish), 1997.
- [3] Topal T. ve Deniz B. Preliminary investigation on the deterioration of limestone at Mount Nemrut (Turkey). In Proceedings of the 10th International Congress IAEG 2010–Geologically Active. Auckland, New Zealand, 731–736, 2010.
- [4] Başgelen N. Nemrut Dağı, Keşfi, Kazıları, Anıtları, Tanrılar Dağı Nemrut / Mountain of the Gods, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 2003.
- [5] Şahin Güçhan N. Adıyaman’daki Kültür Varlıklarının Nemrut Dağı Odaklı Değerlendirilmesi: Kommagene Nemrut Koruma Geliştirme Programı (KNKGP), II. Ulusal Medeniyetler Kavşağı Adıyaman Sempozyumu, Ed. S. Öztürk, Y: Tosun, Adıyamanlılar Vakfı, 29-62, 2010.
- [6] Sumita M. ve Schmincke H.U. Impact of volcanism on the evolution of Lake Van II: temporal evolution of explosive volcanism of Nemrut Volcano (eastern Anatolia) during the past ca. 0.4 Ma. Journal of Volcanology and Geothermal Research, 253, 15–34, 2013.
- [7] Şahin Güçhan N. A presentation on “Nemrut Dağı”, Dünya Miras Alanları Değerlendirme Çalıştayı, UNESCO Türkiye Milli Komisyonu, KOÇ University-MED Center, Kültürel Miras İhtisas Komitesi, 18 Nisan 2008, İstanbul.
- [8] Osman Hamdi Bey ve Osgan Efendi, Le Tumulus de Nemrut Dagh (1883). Arkeoloji ve Sanat Yayınları, İstanbul, 1987
- [9] Sanders D. H. Nemrut Dağı The Hierothesion of Antiochos I of Kommagene, Volume I-II, Indiana Eisenbrauns, Winona Lake, 1996.
- [10] Şahin S. Sahipsiz Kültür Mirasımız Nemrut Dağı. Bilim ve Ütopya, s: 26-31, 2004.